

ІНТЕРНЕТ ЯК КАНАЛ ЗВ'ЯЗКУ ПЕРЕКЛАД–ОПОСЕРЕДКОВАНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНИХ ТА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛЬНИХ КОНТЕКСТАХ

А.Ю. Переломов,

Сумський державний університет, м. Суми

У запропонованій статті йдеться про роль Інтернет–комунікації в процесі глобалізації, зокрема з'ясовується поняття локалізації Інтернет–середовища та програмного забезпечення як ефективної форми взаємодії у мультилінгвальних та мультикультурних контекстах.

Ключові слова: локалізація, Інтернет–комунікація, глобалізація, мультикультурний, мультилінгвальний контексти.

У безперервному процесі глобалізації, розмиванні національних кордонів збільшується обсяг міжнародного переміщення людей і товарів як через фізичне перевезення, так і електронними засобами. Наслідком глобалізації стало збільшення взаємодії між людьми, які спілкуються різними мовами і не розуміють одне одного. Кросс–кордонні бізнес переговори потребують професійної мовної допомоги для персональних зустрічей (*fac-to-face*) та підготовки маркетингових матеріалів різними мовами. Щоб мова на шляху до успішної комунікації в сучасному глобалізованому світі ставала не бар'єром, а засобом зв'язку між суб'єктами комунікації, Інтернет–інфраструктура пропонує новий набір вимог до перекладу, який змінює характер зв'язку, що стає предметом перекладу, та механізм, за допомогою якого комунікація передається, обробляється та зберігається.

Об'єктом дослідження є опосередкована Інтернетом комунікація в мультикультурних та мультилінгвальних контекстах. **Предметом дослідження** є локалізація веб–ресурсів як ключовий фактор адаптування сайтів у мультикультурному та мультилінгвальному середовищах.

Ми ставимо за **мету** дослідити особливості і можливості Інтернет–перекладу (локалізації) в глобалізаційних економічних та інтеркультурних процесах.

Мережа комп'ютерів та телекомунікаційних пристроїв (Інтернет) забезпечує контекст для зв'язку крізь кордони різних держав та культури різних народів. Організації використовують Інтернет як платформу для глобальної електронної комерції (е–комерції). Користувачі комп'ютерів можуть приєднатися до спілкування у форумах, мікроблогах і чатах за темами, що становлять інтерес, і в такий спосіб спілкуватися з людьми по всьому світу. Беручи участь у цій взаємодії і створюючи веб–сайт або веб–сторінку, зацікавлена людина або установа автоматично стає видимою для міжнародної громадськості, тобто отримує можливість бути на зв'язку з кожним, хто має доступ до Інтернету в будь–якій локації світу. Отже, Інтернет стає прискорюючим чинником процесу глобалізації. Однак на шляху до повної глобалізації мова може залишатися головною перешкодою. Якщо людина або установа хоче успішно спілкуватися з носіями інших мов, зміст їх меседжів має бути грамотно перекладений або, у разі голосового зв'язку (*VoIP, Skype*), адекватно сприйнятій.

Процес відтворення веб–сайтів у іншій версії мови відомий як веб–локалізація, і сьогодні ця галузь перекладацької діяльності найбільш швидко розвивається. Термін "локалізація" спочатку вживався для позначення процесу створення регіональних версій програмного забезпечення. Людина, що виконує програмну локалізацію (*software localizer*), працює безпосередньо з комп'ютерною мовою (кодом), яким написано програмне забезпечення, і тому локалайзер повинен мати достатні знання для ефективного спілкування з клієнтами і тими, хто тестує локалізовані продукти.

Метою процесу локалізації є мовна і головним чином культурна адаптація продукту до території його поширення за допомогою різних комп'ютерних програм. Для досягнення цієї мети валоративним є вирішення дослідницьких завдань за двома напрямками:

а). вивчення специфіки комп'ютерного дискурсу;

б) вивчення та впровадження таких моделей перекладу, які акцентують увагу на передачі в тексті перекладу культурологічних аспектів сенсу.

Відомі традиційні форми мовної підтримки (переклад і інтерпретація) у зв'язку з новими технологіями наштовхуються на проблеми, породжені новими контекстами інтерактивного спілкування. Інтернет-спілкування має тенденцію переходу від використання статичного тексту на екрані комп'ютера до коротких повідомлень на екрані мобільних телефонів і КПК, від електронної пошти до синхронних чатів у текстовому або голосовому режимах. Деякі з цих форм комунікації нагадують часи друкарських машинок і факсів, але багато з них також містять анімацію, відео та інші форми мультимедіа. Основна різниця полягає в переході до цифрового світу, який надає всі види гнучкості в галузі електронної обробки. Проблема комунікації полягає в тому, що множинність типів електронних документів вимагає від суб'єктів комунікації оволодіння новим видом грамотності, яку називають електронною або цифровою. «Життєвий цикл» електронних контенту відрізняється від циклу, пов'язаного з паперовими документами, тим що електронна інформація може бути відредагованою або доповненою в будь-який потрібний момент. Певні форми контенту, такі як мультимедіа або голосова пошта створюються в електронній формі від початку до кінця і їхнє існування в традиційній паперовій формі є неможливим. Величезні посібники для роботи обладнання, такого як літаки, промислове обладнання чи іншої важкої техніки, більшість з яких підлягають регулярному оновленню, публікуються в цифровому форматі (CD-ROM, он-лайн версії). Це дозволяє використовувати інструментарій комп'ютерного перекладу – пам'ять перекладів (накопичувач перекладів) (ПП), яка порівнює новий текст джерела з його попередньою версією і дозволяє переробку попередніх перекладів для відповідної частини. Пам'ять перекладів – це база даних, яка містить набір раніше перекладених текстів. Один запис у такій базі даних відповідає «одиниці перекладу» (англ. *translation unit*), за яку зазвичай береться одне речення (рідше – частина складносурядного речення, або абзац). Якщо чергове речення початкового тексту в точності збігається з реченням, що зберігається в базі (точна відповідність, англ. *Exact match*), воно автоматично підставляється в переклад. Нове речення може також трохи відрізнятися від збереженого у базі (неточна відповідність, англ. *Fuzzy match*). Такий сегмент може бути також підставлений у переклад, але перекладач повинен буде внести необхідні корективи. Отже, електронні документи мають більшу сумісність з мовою техніки.

Сьогодні компанії, що функціонують у сфері електронної комерції, вимагають адекватного, вчасного, об'ємного перекладу для локалізації їх веб-сайтів декількома мовами. Люди, які використовують веб-сайти, наштовхуючись на мовні бар'єри, шукають мовної підтримки, оскільки не всі веб-сторінки доступні бажаною для них мовою. З метою задоволення таких потреб, деякі з них звертаються до інженерних рішень. Так були розроблені нові програми, які дозволяють у режимі реального часу користуватися веб-браузером з автоматичним перекладом веб-сайтів, повідомлень електронної пошти або результатів пошуку. Проте багато користувачів дізналися, що машинний переклад (МП) рідко задовольняє всі їх потреби в спілкуванні. Ті, хто активно займається розробкою програмного забезпечення МП, визнають необхідність попередньої підготовки документів до перекладу (попереднє редагування) з метою забезпечення вагомого результату. Тому, люди, які використовують сучасні форми комунікації за допомогою Інтернету, починають розуміти, що вони повинні контролювати тип мовлення, яким вони користуються. Це є частиною процесу інтернаціоналізації, що полегшує подальшу локалізацію / процес перекладу, який ще

на самому початку циклу розробки продукту передбачає ліквідацію будь-яких факторів, які можуть перешкоджати глобалізації. Контент-менеджмент у цьому процесі стає важливим етапом у підготовці документів, які будуть мати міжнародний обіг. Цей процес іноді може вимагати проведення докладної культурної обробки змісту, у тому числі певні невербальні елементи, наприклад, піктограми і макети, щоб зробити презентації більш придатними для споживачів локалізованої продукції.

Автор праці «Язyki и культуры в переводческом пространстве» Л.В. Кушніна пише, що переклад можна представити у вигляді системи транспонування 1) смислів тексту однієї культури в текст іншої культури, керованої глибинними і надглибинними лінгво-синергетичними процесами. Процес перекладу може бути проаналізований як система, що має свою організацію – 2) перекладацький простір – і розвивається за законами динамічної симетрії і гармонії. У процесі перекладу утворюється особливий перекладацький простір, що є проявом перекладацької картини світу, і що представляє собою симбіоз об'єктивних і суб'єктивних феноменів, які формують різні гетерогенні поля, що вступають у взаємодію один з одним з метою подолання суперечностей між ними. Ця взаємодія носить синергетичний характер, тобто прагне подолати хаос (ентропію) на користь гармонізації, упорядкування, відновлення системи тексту іншою мовою. [3] Той текст який найповніше передає інформаційний зміст, не втрачаючи при цьому культурний аспект, є найбільш ефективним. Такий текст можна вважати гармонійним, оскільки він виражає зміст, ідентичний оригінальному тексту, є повноцінним компонентом іншої мови та іншої культури. Ось чому саме адекватна передача інформації є найбільш важливою.

Інформаційне середовище сучасного світу значною мірою є універсальним, абстрагованим від національних, культурних та релігійних особливостей користувачів, і якщо навчальна програма для дітей або експертна система в процесі локалізації можуть зазнати значних змін змістовного плану, то система диспетчерського керування та збору даних (SCADA) або пакет для програмування контролерів зовсім не потребують такого роду адаптації.

Проте деякі поняття із семіосфери, які використовуються розробниками програм, можуть по-різному сприйматися представниками різних культур. Наприклад, світлофор може стати причиною непорозуміння при переведенні системи з однієї мови на іншу. У той час як в Англії, Росії та країнах Європи використовуються червоний, жовтий і зелений, то в США – червоний, помаранчевий і зелений, а в Японії – червоний, помаранчевий і блакитний [5].

Усім звичний іконічний знак – курсор у вигляді кисті з вказівним пальцем буде неадекватно сприйнятий в ісламських країнах, де заборонено зображати частини людського тіла. Навіть дрібниці, на зразок немилозвучних або викликаючих негативні асоціації торгових марок і абревіатур, можуть зіпсувати враження від чудового в інших відносинах продукту.

Деякі фахівці вважають культурну адаптацію ПЗ на рівні користувача інтерфейсу принципово недостатньою і доводять необхідність модифікації програмного ядра систем [1]. При всій спірності такої точки зору не можна не визнати існування практично неглобалізуємих систем, з самого початку орієнтованих тільки на регіональних споживачів, наприклад: 1С-Підприємство, Бест-Звіт, М.Е.Док (Мій Електронний Документ).

Локалізатори ПО часто стикаються з проблемами, невідомими традиційним перекладачам, головна з яких – відсутність контексту. При перекладі зв'язних текстів з англійської на російську узгодження родів, відмінків і чисел не викликає ніяких ускладнень. У той же час в програмах діагностичні повідомлення, назви вікон і рядки стану часто складаються динамічно із заздалегідь заданих словосполучень і фрагментів пропозицій.

Таким чином, на першому етапі перекладач просто не в змозі вгадати, у якому контексті буде вживатися те чи інше слово або фраза. У випадках, коли в програмі один і той же термін може перекладатися на мову транслятора по-різному (*picture* –

малюнок або кадр, *line* – лінія або рядок), а контекст відсутній або недостатній, локалізаторові залишається сподіватися на власну інтуїцію і ретельне тестування.

Зазначені ускладнення не виникають в тих випадках, коли система розробляється не англійською, і для програміста очевидно, що присудок може залежати не тільки від числа (*picture was updated / pictures were updated* – кадр був оновлений / кадри були оновлені), але і від роду підмета (*picture was deleted / library was deleted* – кадр був видалений / бібліотека була видалена). Аналогічні складнощі викликають і числівники. Приміром, англійські розробники виділяють тільки – одиницю і множину (*1 page printed, X pages printed*), у той час як в українській мові можливі варіанти (*роздрукована 1 сторінка, роздруковані 2 сторінки, роздруковано 5 сторінок*). В таких ситуаціях доводиться вдаватися до різних хитрощів (*роздруковано: X стор*).

Речення, які мають динамічно змінювані елементи взагалі вносять неабиякі складнощі локалізаторам: у них не можна змінювати порядок розташування аргументів, навіть якщо цього вимагає логіка побудови фрази. Ряд повчальних прикладів невдалої англо–російської і російсько-англійської локалізації наведений у статті Н. Шахової «Локалізація в свете глобалізації» [6].

Локалізація термінології предметної галузі, використання навколокомп'ютерної лексики, не усталеної в українській мові, часто ускладнюють справу. Навіть такому гіганту, як Microsoft, не вдалося запропонувати гідний стандарт термінології: у їхньому міжнародному списку слів [4. *Международный список слов Microsoft* (включен в бібліотеку MSDN)] ви не знайдете звичних "*host*", "*radio button*", "*combo-box*", "*spinner*", натомість зустрінете абсолютно незвичні "*указатель*" (*pointer*), "*вешка разбития*" (*split box*), вже не кажучи про банальні опечатки. Хиткість загальної комп'ютерної термінології часом посилюється великою кількістю "фірмової" термінології розробника, логіка створення і використання якої доступна тільки самим творцям системи і дуже досвідченим її користувачам. Усе це справді перетворює для перекладача пошуки відповідного українського еквівалента в муки слова.

У галузі термінології ПЗ (програмного забезпечення) є своя специфіка, про існування якої англійські ІТ-фахівці та лінгвісти швидше за все не здогадуються і яку традиційно недооцінюють носії української мови. Для англійського читача більшість науково-технічних термінів – це трохи переосмислені слова рідної мови, у той час як в Росії (так само й в Україні) історично склалося, що рідні слова важко сприймаються як терміни. На це вказує автор міні-словника комп'ютерних термінів [2]. Хоча причина цього явища банальна і сумна – катастрофічне відставання в багатьох галузях науки і технологіях – ефект не настільки однозначно негативний. За рахунок запозичень в українську мову ввійшло безліч добре визначених точних понять, не обтяжених сумнівними зв'язками з вихідними широкими значеннями. Процес цей, очевидно, природний і неминучий, хоча багато хто розцінює його як засмічення української мови.

Отже, локалізація програмного забезпечення, інтернет-ресурсів (веб-сторінок, веб-сайтів, веб-сервісів) виводить глобалізаційні процеси на новий рівень оптимізації економічних, бізнесових, інтеркультурних та інтерлінгвістичних зв'язків. Цей процес прискорюється завдяки сучасним електронним засобам комунікації, попри всі зазначені складнощі, які будуть долатися в процесі удосконалення цих засобів, а також набуття досвіду на міжкультурному рівні.

ИНТЕРНЕТ КАК КАНАЛ СВЯЗИ ПЕРЕВОД–ОПОСРЕДОВАННОЙ КОММУНИКАЦИИ В МУЛЬТИЛИНГВАЛЬНЫХ И МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛЬНЫХ КОНТЕКСТАХ

А.Ю. Переломов

В предлагаемой статье речь идет о роли Интернет–коммуникации в процессе глобализации, в частности, выясняется понятие локализации Интернет–среды и программного обеспечения как эффективной формы взаимодействия в мультилингвальных и мультикультурных контекстах.

Ключевые слова: локализация, Интернет–коммуникация, глобализация, мультикультурный, мультилингвальный контексты.

INTERNET AS A CHANNEL OF INTERACTION TRANSLATION-MEDIATED COMMUNICATION IN MULTILINGUAL AND MULTICULTURAL CONTEXTS

A.Y. Perelomov

In this article consider about the role of Internet communication in the globalization process, in particular, it turns the concept of localization of Internet media and software turns an effective form of interaction in multilingual and multicultural contexts.

Key words: localization, Internet-communication, globalization, multicultural, multilingual contexts.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kersten GE, Kersten MA, Rakowski WM Software and Culture: Beyond the Internationalization of the Interface // Journal of Global Information Management. -2002. - Vol. 10, No. 4.
2. Долгий А. Мини-словарь компьютерных терминов / А. Долгий // Радио. – 1999. – №1.
3. Кушникова Л.В. Языки и культуры в переводческом пространстве //Л.В. Кушникова. – Пермь: Перм. гос. тех. ун-т, 2004. – 163 с.
4. Международный список слов Microsoft (включен в библиотеку MSDN) (http://msdn.microsoft.com/library/en-us/dnwue/html/rus_word_list.htm)
5. Часто задаваемые вопросы по локализации ПО. Статья на сайте бюро научно-технического перевода (http://www.bntr.ru/human/faq_loc.asp)
6. Шахова Н. Локализация в свете глобализации / Н. Шахова // Компьютерра. - 2001. – №43 (420).

Надійшла до редакції 8 листопада 2010 р.